

Geréb László : Munkásélet és munkásmozgalmom a magyar irodalomban. 1867—1872. Bibliográfia és dokumentum gyűjtemény. Bp. 1959. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. 96 l. 8 t.

241

Geréb László munkája szoros kapcsolatban van az 1951-ben megjelent *A Párisi Kommün az egykorú magyar irodalomban* című kiadványával. Pontosabban még abban

761

a francia proletariátus nagy forradalmi megmozdulásának hazai visszhangját gyűjtötte egybe, addig jelen kötetében e nagy eseményt körülölelő évek magyar munkásmozgalmának publicisztikai, ill. irodalmi tükröződését kutatta. A témakörönként csoportosított és annotált bibliográfiai gyűjteményt részletes „Bevezető” előzi meg. A szerző utal a munkás-téma korábbi irodalmi megszólalásaira, jellemzi a tárgyalt kornak a hazai munkásmozgalom kialakulását befolyásoló alapvető történelmi és politikai problémáit, és mindezekből kiemeli mindazt, amit a korabeli sajtó irodalmi és publicisztikai eszközeivel tükröz vagy előtérbe állítani fontosnak tartott. Geréb László többször és visszatérően figyelmeztet arra, hogy még e kezdeti fokon álló munkásmozgalmat sem tükrözi adekváтан az egykorú irodalmi igényű anyag.

A gyűjtemény így is igen érdekes és hasznos: a széleskörű gyűjtés képet ad arról, mire figyelt fel az egykorú sajtó a kialakuló negyedik renddel kapcsolatban. Két ellentétes oldaltól figyelik meg a jelenségeket: a polgári írók tollából származó írások a polgári olvasóközönség tájékoztatását szolgálják. Ezek az írások a preventív intézkedéseket sürgető, ingerült hangtól a megértő, humanus érzésekig terjedő hangárnyalatokat ölelik fel. Az előbbire Bakay Nándornak, a szegedi kötélgyárosnak (nevét az utókor számára leginkább Mikszáth szegedi karcolatai őrizték meg) a mester és a legény közötti patriarkális kapcsolatot visszaváró elmefuttatásai jellemzőek, az utóbbiakra a munkás önszegélyezéssel kapcsolatos elképzeléseket propagáló Jókai Mórnak és köréhez tartozó Törs Kálmánnak és Liptay Pálnak cikkei. E körben jellegzetes hangot képviselnek Táncsics Mihálynak a marxizmus előtti „szocialista” szemléletet tükröző utópisztikus írásai és vele ellentétben György Aladárnak a marxi tanításokat népszerűsítő tárcái. Az utóbb említett csoporttal inkább csak osztályhelyzetében, mint szemléletében álltak szemben az első munkás-újságírók: Kretovics József, akit még a dilettantizmus béklyózott le és Politzer Zsigmond, a hivatott és tehetséges munkás-újságíró. Köröttük még a névtelenség homályába burkolódzott több munkástudósítót is számontart a kötet.

Kifejezetten irodalmi jellegű anyag kevés van a hivatott kötetben. Az együttérző polgári írókon, Benedek Aladáron és Komócsy Józsefen kívül csak Sárközy Ferenc, e szakasz egyetlen tudatos munkásköltőjének nevét említhetjük meg. De Sárközy mellett több, az ismeretlenség homályába merült alkalmi munkásköltő kortesdalait vagy aktuális eseményekre reagáló strófáit is regisztrálja a kötet.

A sokszínű anyagból összeállított bibliográfia eredménye az, hogy feltárja a magyar

történelem egy rövid — igaz, hogy sorsdöntő — szakaszán a magyar munkáséletnek és munkásmozgalomnak a külső szemléltető által látott, ill. a munkásélet mélyéről felszínre törő problémáit. És ezzel hozzásegít a kor atmoszférájának érzékeléséhez.

Rejtő István